

ปัญหาการใช้ยากลุ่มเสี่ยงในร้านจำหน่ายพืชกระท่อม จังหวัดอุบลราชธานี
The problem of using high-risk medications in kratom-selling shops
in Ubon Ratchathani Province

กิตติยาพร ทองไทย¹

Kittiyaporn Thongthai¹

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานการณ์ปัญหาการใช้ยากลุ่มเสี่ยงในร้านจำหน่ายพืชกระท่อม จังหวัดอุบลราชธานี โดยยากลุ่มเสี่ยงที่ทำการศึกษาคือ ยาอันตราย 3 ชนิด ได้แก่ Tramadol, Dextromethorphan และ Diphenhydramine ประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือ ร้านจำหน่ายพืชกระท่อมที่มีการจำหน่ายยากลุ่มเสี่ยงทุกแห่งที่ถูกดำเนินคดี ข้อมูลที่ตั้งร้านจำหน่ายพืชกระท่อมที่มีการจำหน่ายยากลุ่มเสี่ยง แหล่งซื้อยากลุ่มเสี่ยง และข้อมูลผู้ใช้ยากลุ่มเสี่ยง ร่วมกับการดื่มน้ำต้มพืชกระท่อมที่เข้ารับบริการในโรงพยาบาลรัฐทุกแห่ง ในจังหวัดอุบลราชธานี ดำเนินการในเดือนตุลาคม 2565 ถึงกันยายน 2566 เครื่องมือที่ใช้ คือ ฐานข้อมูลร้านจำหน่ายพืชกระท่อมที่มีการจำหน่ายยากลุ่มเสี่ยงทุกแห่งที่ถูกดำเนินคดี และฐานข้อมูลผู้ใช้ยากลุ่มเสี่ยง ร่วมกับการดื่มน้ำต้มพืชกระท่อมที่เข้ารับบริการในโรงพยาบาลรัฐทุกแห่ง ใช้สถิติเชิงพรรณนาในการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติได้แก่ ความถี่ ค่าร้อยละ และค่าเฉลี่ย ผลการศึกษาพบว่า จังหวัดอุบลราชธานีมีร้านจำหน่ายพืชกระท่อมที่มีการจำหน่ายยากลุ่มเสี่ยงถูกดำเนินคดีมากที่สุดในอำเภอเมืองอุบลราชธานี จำนวน 6 แห่ง (ร้อยละ 14.29) รองลงมาคือ อำเภวารินชำราบ จำนวน 3 แห่ง (ร้อยละ 7.14) และอำเภอเขมราฐ และอำเภอบุณฑริก อำเภอละ 1 แห่ง (ร้อยละ 2.38) ตามลำดับ ซึ่งร้านจำหน่ายพืชกระท่อมที่มีการจำหน่ายยากลุ่มเสี่ยงมีที่ตั้งอยู่ใกล้โรงเรียน ร้อยละ 66.67 โดยซื้อยากลุ่มเสี่ยงจากร้านค้าที่มีการโฆษณาทางสื่อโซเชียล ร้อยละ 73.33 จำนวนผู้มารับบริการที่พบอาการไม่พึงประสงค์จากการดื่มน้ำต้มพืชกระท่อม ร่วมกับใช้ยา Tramadol มากที่สุด ร้อยละ 67.51 รองลงมา คือ Dextromethorphan ร้อยละ 18.05 และ Diphenhydramine ร้อยละ 14.44 ตามลำดับ ซึ่งส่วนใหญ่พบอยู่ในพื้นที่อำเภอขนาดใหญ่และอำเภอชายแดน สอดคล้องกับข้อมูลร้านจำหน่ายพืชกระท่อมที่มีการจำหน่ายยาอันตรายกลุ่ม

¹เภสัชกรชำนาญการ กลุ่มงานคุ้มครองผู้บริโภคและเภสัชสาธารณสุข สำนักงานสาธารณสุขอุบลราชธานี

¹ Pharmacist, Professional Level. Division of Consumer Protection and Public Health Pharmacy, Ubon Ratchathani Public Health Office. E-mail : preang3@hotmail.com

เสี่ยงที่ถูกดำเนินคดี จากสถานการณ์ดังกล่าว สามารถนำข้อมูลมาใช้ในการจัดการปัญหาการใช้ยากลุ่มเสี่ยงในร้านจำหน่ายพืชกระท่อม รวมถึงการบังคับใช้กฎหมาย และสร้างความร่วมมือจากภาคเอกชน และประชาชน เพื่อให้เกิดการแก้ไขปัญหาครอบคลุมทุกมิติ

คำสำคัญ: ยากลุ่มเสี่ยง, พืชกระท่อม

Abstract

This survey research aimed to investigate the situation of high-risk medication misuse issues among vendors of kratom in Ubon Ratchathani Province. The high-risk medications studied were three types of dangerous drugs including Tramadol, Dextromethorphan, and Diphenhydramine. The study population included kratom vendors who sell high-risk medications at all establishments that have been prosecuted, data on the locations of kratom vendors selling high-risk medications, sources of purchasing high-risk medications, and information on individuals who use high-risk medications, along with those who consume kratom tea at all governmental hospitals throughout Ubon Ratchathani Province. The study was conducted from October 2022 to September 2023. The tools used included the database of kratom vendors selling high-risk medications at all establishments that have been prosecuted and the database on individuals using high-risk medications, along with those consuming kratom tea at all governmental hospitals. Data analysis used statistics including frequency, percentages, and mean values. Study findings reveal that prosecuted shops selling kratom-related high-risk medications in Ubon Ratchathani Province were in Muang Ubon Ratchathani District at 6 shops (14.29%), following with Warinchamrab District at 3 shops (7.14%) and Kammarat District and Buntharik District at 1 shop (2.38%), respectively. These shops, which sell kratom and high-risk medications, mostly were located near schools (66.67%) and tend to acquire their stock from socially advertised stores (73.33%). The majority of customers experiencing adverse effects from consuming kratom beverages along with Tramadol constituted 67.51%, followed by Dextromethorphan at 18.05% and Diphenhydramine at 14.44%,

respectively. These incidents predominantly occurred in larger district areas and border districts. This data, along with information on prosecuted kratom-selling shops, can be utilized to address the issue of high-risk medications use in kratom shops comprehensively and also used to enhance law enforcement measures and fostering collaboration between private sectors and people in the community to address and solve these issues.

Keywords: High-risk medications, Kratom

บทนำ

ปัจจุบันพบปัญหาในกลุ่มวัยรุ่น เยาวชนมีพฤติกรรมนำยาแก้ปวดผสมกับ ยาน้ำเชื่อมแก้แพ้ แก้ไอมาเสพ เพื่อหวังฤทธิ์มีเมาและเคลิบเคลิ้ม ซึ่งก่อให้เกิดการบั่นทอนสุขภาพและสร้างปัญหาสังคมในวงกว้าง สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยาได้ดำเนินการจัดการปัญหาอย่างเป็นขั้นตอน ตั้งแต่การเข้าถึงยาจำเป็นของประชาชน ควบคู่กับการควบคุมสถานการณ์ปัญหายา รั่วไหลออกนอกกระบบ รวมทั้งประเมินสถานการณ์อย่างใกล้ชิด โดยในระยะแรกได้ดำเนินการป้องปรามและขอความร่วมมือจาก ผู้ประกอบการ แต่สถานการณ์ปัญหาก็กลับไม่คลี่คลายไปในทางที่ดีขึ้น¹

ปัจจุบันการนำยาไปใช้ในทางที่ผิดของกลุ่ม เยาวชนมีเพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัด คือ ยาในกลุ่มเสี่ยง ที่กลุ่มเยาวชนมักนำไปใช้ในทางที่ผิด ซึ่งเป็นยา อันตราย 3 ชนิด ได้แก่ Tramadol, Dextromethorphan และ Diphenhydramine โดย ยา Tramadol ระยะแรกมักพบว่ามี การนำไปผสมกับเครื่องดื่มต่าง ๆ เช่น น้ำหวาน น้ำรสโคล่า น้ำหวานกลิ่นชามะนาว² ส่วนยา Dextromethorphan, ยาแก้แพ้/ยาแก้ไอชนิดน้ำเชื่อม พบส่วนใหญ่นำไปประกอบกับยาหรือเครื่องดื่มอื่น ๆ เป็นสูตร 4 x 100 ที่เป็นที่รู้จักอย่างดีในหมู่วัยรุ่น ต่อมาพืชกระท่อมได้ถูกยกเลิกจากการเป็นยาเสพติดให้โทษในประเภท 5 ไปตั้งแต่

วันที่ 24 สิงหาคม 2564³ ทำให้การบริโภคพืชกระท่อมขยายวงกว้างอย่างเร็วมากขึ้น ซึ่งเป็นไปตามรูปแบบการบริโภคที่เปลี่ยนแปลงไปด้วย ทำให้การบริโภคพืชกระท่อมเปลี่ยนจากการบริโภคน้ำกระท่อมผสมน้ำหวานธรรมดา (เรียกว่า ประุน้ำกระท่อม) เปลี่ยนมาเป็นการผสมกับยากลุ่มยาแก้แพ้/ยาแก้ไอชนิดน้ำเชื่อม⁴ บางครั้งเรียกว่า “หั่วเชื้อ” และยังการบริโภคกระท่อมมีความนิยมกันอย่างแพร่หลาย มีการโฆษณาทางสื่อโซเชียล ทำให้วัยรุ่นเข้าถึงข้อมูล และต้องการเข้าถึงน้ำกระท่อมและสารที่นำมาเป็นส่วนผสม ไม่ว่าจะเป็นยาแก้แพ้/ยาแก้ไอชนิดน้ำเชื่อม หรือหั่วเชื้อชนิดอื่น ๆ มากขึ้น⁵

จังหวัดอุบลราชธานี มีการเฝ้าระวัง ป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ภายใต้คณะกรรมการศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด จังหวัดอุบลราชธานี (ศอ.ปส.จ.อบ.) ซึ่งประกอบด้วย หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงาน ป.ป.ส.ภาค 3 เจ้าหน้าที่ตำรวจ ทหาร หน่วยงานฝ่ายปกครอง หน่วยงานภาคการศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานสาธารณสุข มาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสถานการณ์ดังกล่าวได้นำเข้าพิจารณาในที่ประชุมคณะกรรมการศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ประจำจังหวัดอุบลราชธานี เพื่อพิจารณาผลกระทบ และแนวทางแก้ไขที่เหมาะสม และครอบคลุม เพื่อให้หน่วยงานภายใต้คณะ

กรรมการฯ ขับเคลื่อนตามบทบาทหน้าที่ของแต่ละหน่วยงาน รวมถึงบูรณาการการทำงานร่วมกัน เพื่อลดปัญหาและสร้างการรับรู้สู่ประชาชน อย่างไรก็ตาม ปัญหาที่พบยังมีแนวโน้มลดลงไม่มากนัก กอปรกับนโยบายของจังหวัดอุบลราชธานี มุ่งเน้นการสร้างการรับรู้และป้องปราม มากกว่าปราบปราม

นับตั้งแต่มีการปลดล็อกพืชกระท่อม ไม่มีสภาพเป็นยาเสพติด จำนวนร้านจำหน่ายพืชกระท่อม ในจังหวัดอุบลราชธานี ก็มีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็ว ปีงบประมาณ 2566 พบร้านจำหน่ายพืชกระท่อม 42 แห่งกระจายใน 13 อำเภอ (จากทั้งหมด 25 อำเภอ) โดยในจำนวนดังกล่าวพบการจำหน่ายยาอันตรายกลุ่มเสี่ยง ซึ่งเป็นยาอันตรายกลุ่มยาแก้ปวด (Tramadol) ยาแก้ไอ/ยาแก้แพ้ชนิดน้ำเชื่อม ลูกค้าส่วนใหญ่เป็นเยาวชนวัยเรียน นอกจากนี้ยังพบข้อมูลเรื่องร้องเรียนจากประชาชนกว่า 10 ราย โดยประเด็นที่พบมากที่สุด คือ การขายให้แก่เยาวชนอายุต่ำกว่า 18 ปี รองลงมา คือ การโฆษณาขายน้ำกระท่อมร่วมกับ “หัวเชื้อ” ซึ่งมีทั้งเป็นกลุ่มน้ำหวานเข้มข้น และกลุ่มยาอันตรายโดยยาอันตรายที่พบมาก (จากภาพโฆษณาทางสื่อโซเชียล) ได้แก่ ยา Tramadol, Dextromethorphan และ Diphenhydramine ตอกย้ำถึงปัญหาที่มีผลกระทบทั้งด้านการบังคับใช้กฎหมายและปัญหาสังคมด้วย ดังนั้น ผู้วิจัย

จึงเห็นปัญหาการใช้ยากลุ่มเสี่ยงในร้านจำหน่ายพืชกระท่อม ที่พบทั้งในจังหวัดอุบลราชธานีและภาพรวมของประเทศ ประกอบกับผลการดำเนินงานในปีที่ผ่านมา จังหวัดอุบลราชธานีมุ่งเฝ้าระวังป้องปราม และปราบปรามการจำหน่ายยาอันตรายกลุ่มเสี่ยงในร้านจำหน่ายพืชกระท่อม แต่ผลการแก้ไขปัญหามีแนวโน้มไม่ประสบผลสำเร็จมากนัก จึงมีความสนใจที่จะศึกษาสถานการณ์ปัญหาการใช้ยากลุ่มเสี่ยงในร้านจำหน่ายพืชกระท่อม จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งพบมากภายหลังการปลดล็อกพืชกระท่อมจากการเป็นยาเสพติด และส่งผลกระทบหลายด้าน โดยผลจากการศึกษาจะแสดงให้เห็นสถานการณ์ปัญหาการใช้ยากลุ่มเสี่ยงในร้านจำหน่ายพืชกระท่อมของจังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งสามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลในการจัดทำแนวทางในการจัดการปัญหาการใช้ยาอันตรายกลุ่มเสี่ยงในร้านจำหน่ายพืชกระท่อม จังหวัดอุบลราชธานีต่อไป

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาสถานการณ์ปัญหาการใช้ยากลุ่มเสี่ยงในร้านจำหน่ายพืชกระท่อม จังหวัดอุบลราชธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ที่ผ่านการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ของคณะกรรมการส่งเสริมจริยธรรมใน

มนุษย์ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดอุบลราชธานี เลขที่ SSJ.U B2566-165 เพื่อศึกษาสถานการณ์ ปัญหาการจำหน่ายยาอันตรายกลุ่มเสี่ยงในร้านจำหน่ายพืชกระท่อม ในจังหวัดอุบลราชธานี โดยรวบรวมและศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. ข้อมูลร้านจำหน่ายพืชกระท่อมทุกแห่งที่ถูกดำเนินคดี กรณีมีการจำหน่ายยาอันตรายกลุ่มเสี่ยง ระหว่างเดือนตุลาคม 2565 ถึงกันยายน 2566

2. ข้อมูลร้านจำหน่ายพืชกระท่อมทุกแห่งที่ถูกดำเนินคดี กรณีมีการจำหน่ายยาอันตรายกลุ่มเสี่ยง จำแนกตามที่ตั้งและแหล่งซื้อขายอันตรายกลุ่มเสี่ยง ระหว่างเดือนตุลาคม 2565 ถึงกันยายน 2566

3. ข้อมูลผู้มารับบริการในโรงพยาบาลรัฐทุกแห่งในจังหวัดอุบลราชธานี ที่เข้ารับบริการจากการใช้ยาอันตรายกลุ่มเสี่ยง ร่วมกับการติ่มน้ำต้มพืชกระท่อม ระหว่างเดือนตุลาคม 2565 ถึงกันยายน 2566

จากนั้นนำข้อมูลที่ได้จากข้อ 1 – 3 มาสรุป และวิเคราะห์สถานการณ์

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรคือ ร้านจำหน่ายพืชกระท่อมในจังหวัดอุบลราชธานี กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ ข้อมูลร้านจำหน่ายพืชกระท่อมทุกแห่งที่ถูกดำเนินคดี กรณีมีการจำหน่ายยาอันตรายกลุ่ม

เสี่ยง รวมถึงที่ตั้งและข้อมูลผู้มารับบริการในโรงพยาบาลรัฐทุกแห่ง ในจังหวัดอุบลราชธานี จากการใช้ยาอันตรายกลุ่มเสี่ยงร่วมกับการติ่มน้ำต้มพืชกระท่อม ดำเนินการศึกษาระหว่างเดือน ตุลาคม 2565 ถึงกันยายน 2566 เครื่องมือที่ใช้ คือ ฐานข้อมูลผลการดำเนินงานของศูนย์ป้องกัน และปราบปรามยาเสพติดจังหวัดอุบลราชธานี (ศอ.ปส.จ.อบ.) และฐานข้อมูลผู้มารับบริการจากการใช้ยาอันตรายกลุ่มเสี่ยงร่วมกับการติ่มน้ำต้มพืชกระท่อมในโรงพยาบาลรัฐทุกแห่ง ในจังหวัดอุบลราชธานี

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ และค่าเฉลี่ย

ผลการศึกษา

1. ข้อมูลร้านจำหน่ายพืชกระท่อมทุกแห่งที่ถูกดำเนินคดี กรณีที่มีการจำหน่ายยาอันตรายกลุ่มเสี่ยง (Tramadol, Dextromethorphan และ Diphenhydramine) ในปีงบประมาณ 2566 พบว่าอำเภอเมืองอุบลราชธานี มีร้านจำหน่ายพืชกระท่อมที่ถูกดำเนินคดีมากที่สุด จำนวน 6 แห่ง (ร้อยละ 14.29) รองลงมาคือ อำเภอลืออำนาจ จำนวน 3 แห่ง (ร้อยละ 7.14) และอำเภอเขมราฐ และอำเภอบุณฑริก อำเภอละ 1 แห่ง (ร้อยละ 2.38) รายละเอียดดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ข้อมูลร้านจำหน่ายกระท่อม ปีงบประมาณ 2566 (n = 42)

ลำดับ	อำเภอ	จำนวนร้าน กระท่อม (แห่ง)	ร้านกระท่อมที่ถูกดำเนินคดี กรณีมีการจำหน่ายยาอันตราย (Tramadol, Dextromethorphan และ Diphenhydramine) (แห่ง)	ร้อยละ
1	เมืองอุบลราชธานี	8	6	14.29
2	วารินชำราบ	11	3	7.14
3	เดชอุดม	2	0	0
4	เขมราฐ	1	1	2.38
5	ม่วงสามสิบ	3	0	0
6	สำโรง	4	0	0
7	สว่างวีระวงศ์	2	0	0
8	พิบูลมังสาหาร	1	0	0
9	ตระการพืชผล	1	0	0
10	เขื่องใน	5	0	0
11	บุญทรีก	2	1	2.38
12	นาตาล	1	0	0
13	เหล่าเสือโก้ก	1	0	0
รวมทั้งหมด (ร้าน)		42	11	26.19

2. ข้อมูลที่ตั้งร้านจำหน่ายพืชกระท่อมทุกแห่งที่ถูกดำเนินคดี กรณีมีการจำหน่ายยาอันตรายกลุ่มเสี่ยง (Tramadol, Dextromethorphan และ Diphenhydramine) พบว่าสถานที่ตั้งร้าน

จำหน่ายพืชกระท่อมที่ถูกดำเนินคดี กรณีพบการจำหน่ายยาอันตรายกลุ่มเสี่ยงส่วนใหญ่อยู่ใกล้โรงเรียน ร้อยละ 66.67 รายละเอียดดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ที่ตั้งของร้านจำหน่ายพืชกระท่อมที่ถูกดำเนินคดีในจังหวัดอุบลราชธานี กรณีมีการจำหน่ายยาอันตรายกลุ่มเสี่ยง (Tramadol, Dextromethorphan และ Diphenhydramine) (n=15)

ลำดับ	อำเภอ	ที่ตั้งของร้าน					
		ใกล้โรงเรียน		แหล่งชุมชน		รวม	
		แห่ง	ร้อยละ	แห่ง	ร้อยละ	แห่ง	ร้อยละ
1	เมืองอุบลราชธานี	6	40.00	3	20.00	9	60.00
2	วารินชำราบ	2	13.33	2	13.33	4	26.66
3	เขมราฐ	1	6.67	0	0	1	6.67
4	บุญทรีย	1	6.67	0	0	1	6.67
รวม		10	66.67	5	33.33	15	100

3. ข้อมูลแหล่งซื้อขายกลุ่มเสี่ยงของร้านจำหน่ายพืชกระท่อมที่ถูกดำเนินคดี ในจังหวัดอุบลราชธานี กรณีพบการจำหน่ายยาอันตรายกลุ่มเสี่ยง (Tramadol, Dextromethorphan และ Diphen-

hydramine) พบว่ามีแหล่งซื้อขายกลุ่มเสี่ยงในร้านค้าที่มีการโฆษณาขายยาทางสื่อโซเชียล ร้อยละ 73.33 รายละเอียดดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แหล่งซื้อขายกลุ่มเสี่ยงของร้านจำหน่ายพืชกระท่อมที่ถูกดำเนินคดีในจังหวัดอุบลราชธานี กรณีมีการจำหน่ายยาอันตรายกลุ่มเสี่ยง (Tramadol, Dextromethorphan และ Diphenhydramine) (n=15)

ลำดับ	อำเภอ	แหล่งซื้อขายกลุ่มเสี่ยง					
		ร้านขายยา		แหล่งขายในสื่อโซเชียล		รวม	
		แห่ง	ร้อยละ	แห่ง	ร้อยละ	แห่ง	ร้อยละ
1	เมืองอุบลราชธานี	2	13.33	7	46.66	9	59.99
2	วารินชำราบ	1	6.67	3	20.00	4	26.67
3	เขมราฐ	0	0	1	6.67	1	6.67
4	บุญทรีย	1	6.67	0	0	1	6.67
รวม		4	26.67	11	73.33	15	100

4. ข้อมูลผู้มารับบริการในโรงพยาบาลรัฐทุกแห่งในจังหวัดอุบลราชธานี ที่พบอาการไม่พึงประสงค์จากการใช้ยาอันตรายกลุ่มเสี่ยง (Tramadol, Dextromethorphan และ Diphenhydramine) ร่วมกับการดื่มน้ำดื่มพืชกระท่อม ระหว่างเดือนตุลาคม 2565 ถึงกันยายน 2566 รวมทั้งสิ้น 277 คน หากพิจารณาแยกตามชนิดของยาอันตรายกลุ่มเสี่ยง พบว่าจำนวนผู้มารับบริการที่พบอาการไม่พึงประสงค์จากการดื่มน้ำดื่มพืชกระท่อม ร่วมกับการใช้ยา Tramadol มากที่สุดร้อยละ 67.51 รองลงมาคือ Dextromethorphan ร้อยละ 18.05 และ Diphenhydramine ร้อยละ 14.44 ตามลำดับ ซึ่งพบ

มากที่สุด ในอำเภอเมืองอุบลราชธานี ร้อยละ 46.57 รองลงมาคือ อำเภวารินชำราบ ร้อยละ 15.88 และอำเภอนาตาล ร้อยละ 9.39 ตามลำดับ แต่ไม่พบข้อมูลอาการไม่พึงประสงค์จากการดื่มน้ำดื่มพืชกระท่อมร่วมกับการใช้ยา Diphenhydramine สำหรับอำเภอนาตาล มีจำนวนผู้มารับบริการที่พบอาการไม่พึงประสงค์จากการดื่มน้ำดื่มพืชกระท่อม ร่วมกับการใช้ยา Tramadol มากที่สุด ร้อยละ 9.39 แต่ไม่พบข้อมูลอาการไม่พึงประสงค์จากการดื่มน้ำดื่มพืชกระท่อมร่วมกับการใช้ยา Dextromethorphan และ Diphenhydramine รายละเอียดดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ข้อมูลผู้มารับบริการในโรงพยาบาลรัฐทุกแห่งในจังหวัดอุบลราชธานี ที่พบอาการไม่พึงประสงค์จากการใช้ยาอันตรายกลุ่มเสี่ยง (Tramadol, Dextromethorphan และ Diphenhydramine) ร่วมกับการดื่มน้ำดื่มพืชกระท่อม ปีงบประมาณ 2566 (n=277)

ลำดับ	อำเภอ	จำนวนผู้มารับบริการ (ราย)							
		Tramadol		Dextromethorphan		Diphenhydramine		รวม	
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1	เมืองอุบลราชธานี	44	15.88	45	16.25	40	14.44	129	46.57
2	วารินชำราบ	41	14.80	3	1.08	0	0	44	15.88
3	เดชอุดม	8	2.89	0	0	0	0	8	2.89
4	เขมราฐ	19	6.86	0	0	0	0	19	6.86
5	ม่วงสามสิบ	2	0.72	0	0	0	0	2	0.72
6	สำโรง	6	2.16	0	0	0	0	6	2.16
7	น้ำขุ่น	10	3.61	0	0	0	0	10	3.61
8	ตระการพืชผล	4	1.44	0	0	0	0	4	1.44
9	บุญศรี	6	2.16	0	0	0	0	6	2.16
10	โขงเจียม	12	4.33	0	0	0	0	12	4.33
11	ศรีเมืองใหม่	3	1.08	2	0.72	0	0	5	1.81
12	นาเยีย	6	2.16	0	0	0	0	6	2.16
13	นาตาล	26	9.39	0	0	0	0	26	9.39
รวม		187	67.51	50	18.05	40	14.44	277	100

สรุปและอภิปรายผล

จากการศึกษาพบว่า ร้านจำหน่ายพืชกระท่อมที่มีการจำหน่ายยาอันตรายกลุ่มเสี่ยงที่ถูกดำเนินคดี ส่วนใหญ่พบในเขตพื้นที่ใกล้โรงเรียน โดยพบว่าแหล่งสั่งซื้อยาอันตราย ไม่ใช่ร้านขายยาหรือร้านค้าในพื้นที่ จังหวัดอุบลราชธานี และจังหวัดใกล้เคียง แต่สั่งซื้อร้านค้าจากจังหวัดอื่นผ่านทางสื่อโซเชียล สะท้อนให้เห็นว่า ถึงแม้พระราชบัญญัติพืชกระท่อม พ.ศ. 2565 ควบคุมกำกับการขายพืชกระท่อม ตามมาตรา 24 (1) ห้ามขายแก่บุคคลซึ่งมีอายุต่ำกว่า 18 ปี และมาตรา 25 (1) ห้ามขายในสถานศึกษาแต่ปัญหาที่พบคือร้านค้ารอบรั้วโรงเรียน และพื้นที่ใกล้เคียง ดังที่กล่าวไปแล้วข้างต้นว่า น้ำต้มพืชกระท่อมมักจำหน่ายร่วมกับ “หัวเชื้อ” ซึ่งหมายรวมถึงยาอันตรายกลุ่มเสี่ยง จำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากสถานศึกษาในการให้ความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องให้กับนักเรียน นักศึกษา รวมทั้งควบคุมกำกับภายในสถานศึกษา และพ่อแม่ผู้ปกครองที่ต้องดูแลบุตรหลานเมื่ออยู่ที่บ้าน รวมถึงการควบคุมกำกับแหล่งต้นตอในการจำหน่ายยาอันตรายกลุ่มเสี่ยงแก่ร้านจำหน่ายพืชกระท่อม ในจังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งผลการศึกษาสอดคล้องกับการศึกษาของ ธิดาพร อาจทวีกุล และคณะ ได้ศึกษาการพัฒนาระบบเฝ้าระวังการจำหน่ายยาอันตรายในร้านขายของชำในพื้นที่ตำบลสะแกโพรง อำเภอเมือง จังหวัด

บุรีรัมย์⁴ และสอดคล้องกับการศึกษาของ เลิศเชาว์ สุทธาพานิช ได้ศึกษาเกี่ยวกับความเห็นของผู้รับอนุญาตขายยาแผนปัจจุบันและพนักงานเจ้าหน้าที่ต่อมาตรการควบคุมยาแก้ไอและยาแก้แพ้ที่อาจนำไปใช้ในทางที่ผิดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์² ซึ่งผลการศึกษาคือมาตรการที่ใช้ในการควบคุมยาแก้ไอและยาแก้แพ้ยังไม่สามารถนำมาปฏิบัติให้มีประสิทธิภาพ ภาครัฐควรพัฒนาระบบรายงานการซื้อขายยากลุ่มนี้ตั้งแต่วัตถุดิบ การผลิต และการขายยาในร้านยา โดยให้รายงานฐานข้อมูลเดียวกันทั้งระบบ เพื่อให้สามารถตรวจสอบข้อมูลได้ และได้รับทราบข้อมูลที่เป็นจริง ในการปฏิบัติงานกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ จะต้องหาวิธีการสื่อสารที่ทำให้ตำรวจทราบถึงชนิดของยาที่มีการนำมาใช้ในทางที่ผิดเพื่อการทำงานที่รวดเร็วขึ้น

สำหรับข้อมูลผู้มารับบริการในโรงพยาบาลรัฐทุกแห่งในจังหวัดอุบลราชธานี ที่พบอาการไม่พึงประสงค์จากการใช้ยาอันตรายกลุ่มเสี่ยงร่วมกับการดื่มน้ำต้มพืชกระท่อม พบว่าจำนวนผู้มีอาการไม่พึงประสงค์จากการดื่มน้ำต้มพืชกระท่อมร่วมกับการใช้ยาอันตรายกลุ่มเสี่ยงมากที่สุดคือ Tramadol รองลงมาคือ Dextromethorphan และ Diphenhydramine ตามลำดับ ซึ่งส่วนใหญ่พบอยู่ในพื้นที่อำเภอขนาดใหญ่และอำเภอชายแดนสอดคล้องกับข้อมูลร้านจำหน่ายพืชกระท่อมที่มีการจำหน่ายยาอันตรายกลุ่มเสี่ยงที่ถูกดำเนินคดี

จากสถานการณ์ปัญหาการใช้ยากลุ่มเสี่ยง
ในร้านจำหน่ายพืชกระท่อม จังหวัดอุบลราชธานี
ข้างต้น สามารถทำให้กำหนดเป้าหมายและกลุ่ม
ผู้เกี่ยวข้องที่จำเป็นในการวางแผนจัดการปัญหา
การใช้ยากลุ่มเสี่ยงในร้านจำหน่ายพืชกระท่อม
จังหวัดอุบลราชธานี มีดังนี้

1. กลุ่มผู้ขาย : ร้านขายกระท่อม, ร้านค้า/
แหล่งกระจายยาอันตราย
2. กลุ่มผู้บริโภค : นักเรียน/นักศึกษา
3. กลุ่มเจ้าหน้าที่/พนักงานเจ้าหน้าที่
ผู้รับผิดชอบตามกฎหมาย (พระราชบัญญัติยา
พ.ศ. 2510, พระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522
และพระราชบัญญัติพืชกระท่อม พ.ศ. 2565) :
สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดอุบลราชธานี
(รวมถึงหน่วยงานในสังกัดระดับอำเภอ/ตำบล),
ปปส. ภาค 3, เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง และเจ้าหน้าที่
ตำรวจ
4. กลุ่มภาคีเครือข่าย : อาสาสมัครสาธารณสุข
(อสม.), ผู้นำชุมชน และเครือข่ายผู้บริโภค
5. กลุ่มผู้บริโภค : ผู้ปกครอง, ประชาชนที่
ได้รับผลกระทบ และประชาชนทั่วไป

เพื่อให้มีการขับเคลื่อนแก้ไขปัญหาร่วมกัน
ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องที่มีความเหมาะสมกับ
บริบทของพื้นที่

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการพัฒนาความรู้เรื่องกฎหมาย
เรื่องยา (การอ่านฉลากยา/การสังเกตเบื้องต้น

เพื่อดูประเภทยาตามกฎหมาย) และข้อควรปฏิบัติ
ตามกฎหมาย ให้กับผู้ประกอบการร้านขายพืช
กระท่อม นักเรียน นักศึกษา ครู อาจารย์ เป็นต้น

2. ควรมีการพัฒนาและขยายเครือข่าย
เฝ้าระวังการจำหน่าย และการใช้ยาที่ผิดกฎหมาย
ในชุมชน

3. สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดอุบลราชธานี
ควรมีการประสานและหารือแนวทางควบคุมกำกับ
และลงโทษผู้กระทำผิด ร่วมกับสำนักงาน
คณะกรรมการอาหารและยา และสำนักงาน
สาธารณสุขจังหวัดที่เป็นต้นทางของการกระจาย
ยากลุ่มเสี่ยง

4. ควรมีการวัดผลและติดตามประเมินผล
ของแนวทางการจัดการปัญหาการใช้ยากลุ่ม
เสี่ยงในร้านจำหน่ายพืชกระท่อม จังหวัด
อุบลราชธานี ซึ่งเป็นผลที่ได้จากการศึกษานี้
เพื่อนำไปปรับปรุงพัฒนาให้เกิดเป็นกลไกการ
แก้ปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพของจังหวัด
อุบลราชธานีต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

กราบขอบพระคุณนายแพทย์สาธารณสุข
จังหวัดอุบลราชธานี และหัวหน้ากลุ่มงานคุ้มครอง
ผู้บริโภคและเภสัชสาธารณสุข สำนักงานสาธารณสุข
จังหวัดอุบลราชธานี ที่กรุณาสับสนุนด้านการศึกษา
ของผู้วิจัย ขอขอบคุณพี่น้องเภสัชกร สำนักงาน
สาธารณสุขจังหวัดอุบลราชธานีทุกท่าน ที่อำนวยความสะดวก
ให้ความช่วยเหลือทุกด้าน สุดท้ายนี้

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณบิดาและมารดาของ
ผู้วิจัยที่อบรมเลี้ยงดูและส่งเสริม สนับสนุนด้าน
การเรียนการศึกษาแก่ผู้วิจัยเป็นอย่างดี และ

กัลยาณมิตรทุกท่าน ที่คอยห่วงใยและมอบ
ความปรารถนาดี จนทำให้การวิจัยนี้สำเร็จลุล่วง
ไปได้ด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

1. ชานานัน โฉมงามดี, นิลวรรณ อยู่พักดี. การวิเคราะห์ระบบรายงานยากลุ่มเสี่ยงที่นำไปใช้ในทาง
ที่ผิดของสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา:กรณีศึกษายาพาราเซตามอล [วิทยานิพนธ์ปริญญา
เภสัชศาสตรมหาบัณฑิต] พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร; 2565.
2. เลิศเชาว์ สุทธาพานิช. ความเห็นของผู้รับอนุญาตขายยาแผนปัจจุบันและพนักงานเจ้าหน้าที่ต่อ
มาตรการ ควบคุมยาแก้ไอและยาแก้แพ้ที่อาจนำไปใช้ในทางที่ผิดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์.
วารสารเภสัชกรรมไทย 2560; 9(2):329-37.
3. ไทยรัฐออนไลน์. บุกจับ! ร้านขายยาต้องห้าม วยรุ่นนิยมผสมเป็นยาเสพติดย่านร่มเกล้า.
[อินเทอร์เน็ต]. 2558 [เข้าถึงเมื่อ 23 สิงหาคม 2566]. เข้าถึงได้จาก:
<https://www.thairath.co.th/news/local/494848>
4. ธิดาพร อาจทวีกุล, วิรติ ปานศิลา, วรพจน์ พรหมสัตยพรต. การพัฒนาระบบการเฝ้าระวังการ
จำหน่ายยาอันตรายในร้านขายของชำในพื้นที่ตำบลสะแกโพรง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์.
วารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน 2559: 22(4); 497-509.
5. นิสา ชายกุล. แหล่งที่มาของยาแก้ไอซึ่งถูกนำมาเสฟโดยผู้ติดยาในจังหวัดแห่งหนึ่งทางภาคใต้.
วารสารเภสัชกรรมไทย 2560; 9(2):516-24.